

21.9.2017

SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMIALALLE

Kyseessä on Helsingin kaupungin vanhusneuvoston hyväksymän asiakirjan allekirjoittamaton sähköinen versio.

Viite: HEL 2017-009776 T 05 08 00

**VANHUSNEUVOSTON VASTAUS OMAISHOIDON TUEN KRITEE-
REITÄ KOSKEVAAN KYSELYYN**

Vanhus- ja vammaisneuvostot ovat saaneet 7.9.2017 päivätyn kirjeen, joka on otsikoitu "Lausuntopyyntö järjestöille omaishoidon tuen uusista kriteereistä". Siinä viitataan järjestöjen kanssa pidettyyn tilaisuuteen ja pyydetään kirjallista lausuntoa kriteereistä.

Vanhusneuvosto toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Omaishoidon tuki on tärkeä asia, jonka myöntämiskriteereillä ja siihen liittyvillä palveluilla on suuri merkitys monille helsinkiläisille. Vanhusneuvosto käsittelee asiaa iäkkäiden (yli 65-vuotiaiden) omaishoidon tuen asiakkaiden ja heidän omaishoitajiensa osalta. Vanhus- ja vammaisneuvostot ovat kuntalain mukaisia vaikuttajatoimielimiä. Kuntalain 27§ mukaan vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

Lausunnon määräaika on 22.9.2017. Asian laajakantoisuuteen nähden valmistelu-aika on lyhyt. Tiedusteluun lisäajan mahdollisuudesta saatiin vastaus, että lisäaikaa ei voi saada. Vanhusneuvostolle on pyydetty 5.9.2017 vastauksen pohjaksi vertailutietoja siitä, miten muutos edellisiin omaishoidon tuen kriteereihin tulisi vaikuttamaan iäkkäiden omaishoidon tuen määriin ja heidän saamansa tuen suuruuteen. Tällaisia tietoja emme valitettavasti ole saaneet.

Vanhusneuvosto toteaa, että järjestöjen kanssa pidetty keskustelutilaisuus on myönteinen asia, mutta se ei voi mielestämme toimia vanhusneuvoston lausunnon lähtökohtana.

Lausuntoprosessi on oleellinen osa päätöksenteon valmistelua. Omaishoidon tuen kriteereistä on nyt pyydetty vastauksia verkkokyselyn muodossa, jolloin vastauksista ei jää dokumenttia. Päätöksenteon avoimuuden ja valmistelun läpinäkyvyyden kannalta on oleellista, että päätöksentekijöillä on mahdollisuus tutustua asiasta annettuihin lausuntoihin. Tämän vuoksi vanhusneuvosto esittää myös kirjallisen lausunnon.

Verkkokyselyn kysymyksiin vanhusneuvosto vastaa seuraavasti:

- 1) Vanhusneuvosto ei ollut edustettuna tilaisuudessa, koska siitä saatiin tieto lyhyellä varoitusajalla (viikkoa ennen tilaisuutta) ja se oli osoitettu järjestöille.**
- 2) Vanhusneuvostolla ei ole saatujen tietojen ja lyhyen valmisteluajan puitteissa mahdollisuutta arvioida, pystytäänkö kriteereillä riittävästi erottelemaan eri hoitoisuusryhmät toisistaan.** Kriteerejä on vaikea arvioida irrallisina hoitajan ja hoidettavan saamista palveluista. Materiaalissa esitettyjen tietojen perusteella kriteerit ovat tulkinnanvaraiset. Arviointi jää yksittäisen työntekijän arvioinnin varaan. Tämä voi vaarantaa asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun ja asettaa myös työntekijät hankalaan asemaan. Kriteerien väljyys saattaa johtaa siihen, että päätöksistä tulee runsaasti muutoksenhakuja.
Lisäselvitystä olisi tarvittu myös siihen, miksi kaikkia yli 18-vuotiaita (esim. nuoret aikuiset, iäkkäät muistisairaat, työssäkäyvät vaikeavammaiset, kehitysvammaiset) on tarkoitus käsitellä samoin kriteerein. Vanhusneuvosto katsoo, että normaalista ikääntymisestä johtuvat seikat omaishoitajan ja hoidettavan toimintakykyyn pitäisi ottaa huomioon.
- 3) Saatujen tietojen ja lyhyen määräajan puitteissa vanhusneuvostolla ei edellytyksiä ottaa kantaa siihen, otetaanko kriteereissä huomioon omaishoitajan antaman hoidon vaatavuus ja sitovuus.** Huolta herättää se, että kriteereissä keskitytään hoidettavan fyysiseen toimintakykyyn. Muistisairaana kohdalla hoidon sitovuus on erilaista kuin fyysisesti sairaana kohdalla. Vanhusten omaishoitajista suuri osa on itsekin iäkkäitä, eikä heiltä voi edellyttää samanlaista fyysistä jaksamista kuin nuoremmita. Omaishoitajan ja hoidettavan saamat muut palvelut ovat hyvin merkittäviä sitovuuden kannalta.

- 4) **Vanhusneuvosto ei ota kantaa psyykkisen sairauden osalta. Sen sijaan kriteereissä ei oteta riittävästi huomioon muistisairaudesta johtuvaa huolenpidon, ohjauksen ja valvonnan tarvetta.**
- 5) Vanhusneuvosto ei ota kantaa lasten hoitoisuuden pisteytysrajoihin.

Vanhusneuvosto katsoo, että tuen myöntämiskriteerit ovat osa omaishoidon tuen kokonaisuutta, joka muodostuu rahallisesta tuesta sekä omaishoitajan ja hoidettavan saamista palveluista. Tuen myöntämiskriteerejä ei voi tarkastella irrotettuna tästä kokonaisuudesta. Kriteerien rinnalla tulisi voida ottaa huomioon omaishoitajan oma terveystilanne, hoitajan ja hoidettavan mahdollisuus kuntoutukseen, hoidettavan ja hoitajan mahdollisuus päästä sairauden yllättäessä nopeasti hoitoon sekä muut palvelut, kuten tarvittavat kodin muutostyöt. Omaishoitajien oikeus vapaapäiviin tulee toteuttaa, kuten laissa on edellytetty. Nykyistä enemmän on kiinnitettävä huomiota siihen, että vapaapäivien aikainen hoito järjestetään omaishoitajan ja hoidettavan kannalta sopivalla tavalla.

Vanhusneuvosto haluaa kiinnittää huomiota myös siihen, että hoidon tarvitsijaa ei pidä tarkastella vain hoidon kohteena, vaan hänen omat voimavaransa, kuntoutusmahdollisuutensa ja itsemääräämisoikeutensa tulee nähdä osana omaishoidon kokonaisuutta.

Omaishoitajan hyvinvoinnin tukeminen edellyttää, että hänelle järjestetään mahdollisuus säännöllisiin tapaamisiin ja luottamuksellisiin keskusteluihin omaishoitajia tukevien ammattihenkilöiden kanssa.

Omaishoidon tukeminen ja edistäminen ovat (valtakunnan) hallituksen kärkihankkeita. Myös Helsingin kaupungin edun mukaista on osana ikääntyvien palveluita edistää omaishoitoa, joka on sekä taloudellisesti edullinen että inhimillinen hoitomuoto. Vanhusneuvosto esittää huolensa siitä, että esitys uusista kriteereistä saattaa jättää osan nykyisistä tuen saajista jatkossa tuen ulkopuolelle. On tärkeää, että myöntämiskriteereiden vaikutuksia tuen saajien määrään ja tuen tasoon seurataan.

Kyselyvastauksen muoto, saatteen rakenne, kieliasu ja asiasisältö eivät edistä vanhusneuvoston mahdollisuutta tulla tosiasiallisesti kuulluksi. Lausuntopyyntöjen aineistojen tulisi olla kielellisesti ja myös teknisesti hyvin avautuvia. Lausuntopyyntöistä tulisi myös näkyä, kenelle lausunto annetaan.

Lausuntoprosessi on oleellinen osa päätöksenteon valmistelua. Avoimuuden ja läpinäkyvyyden kannalta on oleellista, että päätöksentekijöillä on mahdollisuus tutustua asiasta

annettuihin lausuntoihin. Omaishoidon tuen kriteereistä on nyt pyydetty vastauksia verkkokyselyn muodossa, jolloin vastauksista ei jää dokumenttia.

Vanhusneuvosto toteaa, Helsingin kaupungin uuteen strategiaan viitaten, että kaupungin toimivuus perustuu avoimelle osallistavalle toimintatavalle. Strategian mukaan Helsingin toimintamalli perustuu mahdollisimman suureen avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen. Strategian tavoitteena on, että Helsinki on maailman johtava kaupunki julkisen tiedon avaamisessa ja sen hyödyntämisessä. Strategissa todetaan myös, että kaupunki edesauttaa dialogia sekä aktivoi heikommassa asemassa olevia osallistumaan.

Vanhusneuvosto toteaa yhteenvetona, että annettu lyhyt määräaika ja saatu esittely ei mahdollista todellista osallistumista ja vaikuttamista tässä tärkeässä asiassa. Toivomme, että tulevissa lausuntopyynnöissä olisi kattava esitys asiasta ja lisätietoja saataisiin tarpeen mukaan. Materiaalin olisi kieliasultaan maallikoille ymmärrettävää ja teknisesti helposti käsiteltävissä. Ennen kaikkea määräajan tulee olla riittävä asiaan paneutumiseen. Vanhusneuvosto haluaa osallistua helsinkiläisille tärkeiden palvelujen kehittämiseen vuorovaikutuksen, avoimuuden ja hyvän yhteistyön hengessä.

Vanhusneuvoston puolesta

Laura Varjokari
puheenjohtaja

Outi Paulig
sihteeri